

Ба шурои диссертациони 6D.KOA-079-и назди Институту фалсафа ва сиёсатшиносии ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ (734025, ш.Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 33)

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Ҳамидзода Шохрух Бозор дар мавзӯи «Минтақаи Қафқоз дар низоми рақобатҳои геополитикии қудратҳои минтақавӣ ва байналмилалӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.4. «Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ»

Таҳқиқоти диссертациони Ҳамидзода Шохрух Бозор ба омӯзиши минтақае равона шудааст, ки дар тӯли таърих ҳамзамон нақши марзи тамаддунҳо, гузаргоҳи стратегӣ ва майдони рақобати марказҳои қудратро иҷро намудааст. Қафқоз бо сохтори мураккаби этникӣ, фарҳангӣ ва мазҳабӣ, ҷойгиршавӣ миёни баҳрҳои Сиёҳ ва Ҳазар ва пайвасти намудани чанд фазои бузурги сиёсӣ аз минтақаҳои ҳассоси Авруосиё ба шумор меравад. Аз ин рӯ, кӯшиши муаллиф барои пайвастани таҳлили таърихӣ бо шарҳи воқеиятҳои муосири геополитикӣ асоснок ва саривақтӣ мебошад.

Дар автореферат дараҷаи омӯзиши мавзӯ ба гурӯҳҳои мавзӯӣ чудо гардида, осори классикони геополитика, муҳаққиқони хориҷӣ ва олимони ватанӣ мавриди истифода қарор гирифтааст. Ин тарзи гурӯҳбандӣ имкон медиҳад, ки заминаҳои таърихӣ геополитикӣ, равишҳои тамаддунӣ ва ҷуғрофӣ, масъалаҳои рақобати қудратҳо ва самти марбут ба Тоҷикистон аз ҳам фарқ карда шаванд. Ҳамзамон, муаллиф норасоии таҳқиқоти маҷмуиро, ки Қафқозро бо дарназардошти манфиатҳои Тоҷикистон ва давлатҳои Осиёи Марказӣ баррасӣ намоянд, ҳамчун ҳолигӣ илмӣ муайян кардааст.

Яке аз ҷиҳатҳои арзишманди кор тавсифи Қафқоз дар заминаи се равиши назариявӣ мебошад. Консепсияи тамаддунӣ гуногунрангии фарҳангӣ ва бархӯрди тамаддунҳоро шарҳ медиҳад; детерминизми ҷуғрофӣ таъсири релеф, мавқеи транзитӣ ва дастрасӣ ба захираҳоро равшан месозад; назарияи ҳарбӣ-қудратӣ бошад, ҳассосияти амниятӣ ва аҳаммияти стратегии

минтақаро нишон медиҳад. Ҳамгирии ин равишҳо ба муаллиф имконият додааст, ки Қафқозро на ҳамчун воҳиди якхелаи ҷуғрофӣ, балки ҳамчун фазои дорои чанд қабати таърихӣ, сиёсӣ ва амниятӣ арзёбӣ намояд.

Мавқеи назариявии таҳқиқот бо истифодаи ғояҳои олимони ғарбӣ ва дигар муҳаққиқон асоснок гардидааст. Дар сатҳи методологӣ равиши системавӣ меҳвари асосӣ буда, дар баробари он усулҳои муқоисавӣ, геополитикӣ-таҳлилӣ, геоиктисодӣ, таҳлили муноқишаҳо ва сиёсати хориҷӣ истифода шудаанд. Ин интихоби методҳо ба муаллиф имкон додааст, ки ҳам омилҳои дарозмуддати таърихӣ ҷуғрофӣ ва ҳам тағйироти ҷорӣ сиёсиро ба эътибор гирад.

Мантиқи сохтории диссертатсия ба мақсаду вазифаҳои таҳқиқот мувофиқ буда, пайдарпайии баррасии масъалаҳоро таъмин менамояд. Боби якум ба таҳқиқи аҳаммияти геополитикии минтақаи Қафқоз ва асосҳои назариявӣ методологии омӯзиши он бахшида шудааст. Дар ин боб марҳалаҳои таърихӣ ташаккули Қафқоз ҳамчун фазои геостратегӣ, мавқеи он дар ҷорроҳаи тамаддунҳо ва роҳҳои тиҷоратию транзитӣ, инчунин таъсири омилҳои ҷуғрофӣ, этникӣ, фарҳангӣ ва амниятӣ ба равандҳои сиёсии минтақа арзёбӣ гардидаанд. Ҳамзамон, хусусиятҳои геополитикии Қафқоз дар заминаи концепсияи тамаддунӣ, назарияи детерминизми ҷуғрофӣ ва назарияи ҳарбӣ-қудратӣ шарҳу асоснок карда шудаанд.

Боби дуюм воқеияти муосири геополитикии минтақаи Қафқозро фаро гирифта, манфиатҳо, ҳадафҳо ва воситаҳои таъсиррасонии Русия, Туркия, Эрон, ИМА, Чин, Иттиҳоди Аврупо, Ҳиндустон, Исроил ва дигар бозигарони минтақавию байналмилалиро мавриди таҳлил қарор медиҳад. Дар доираи ин боб бархӯрди манфиатҳои геополитикӣ, тағйирёбии таносуби қувваҳо баъди ҷанги дуҷони Қарабоғ, баҳсҳо атрофи долони Зангезур, масъалаҳои амнияти минтақавӣ ва рақобат барои назорати роҳҳои нақлиёти энергетикӣ баррасӣ шудаанд. Инчунин, аҳаммияти геоиктисодии долонҳои «Шарқ-Ғарб», «Шимол-Ҷануб», роҳи оҳани Боку-Тифлис-Карс ва шабакаҳои интиқоли нафту газ арзёбӣ гардидааст.

Дар боби сеюм масъалаҳои танзими равандҳои геополитикии Қафқоз дар доираи созмонҳо ва иттиҳодияҳои минтақавию байналмилалӣ таҳқиқ гардида, имконияту маҳдудиятҳои механизмҳои бисёрҷонибаи таъмини амният ва суботи минтақа муайян карда шудаанд. Дар баробари ин, нақши Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи СММ, ИДМ, СААД, СҲШ ва дигар сохторҳои байналмилалӣ арзёбӣ шуда, ҷанбаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, амниятӣ, нақлиётӣ ва гуманитарии муносибатҳои Тоҷикистон бо Озарбойҷон, Арманистон ва Гурҷистон мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Муаллиф имкониятҳои густариши дипломатияи бисёрҷониба, рушди робитаҳои тичоративу транзитӣ ва истифодаи таҷрибаи сулҳофарини Тоҷикистонро ҳамчун самтҳои ояндадори ҳамкорӣ муайян намудааст. Ҳамин тариқ, се боб ва шаш зербоби диссертатсия дар маҷмуъ мазмуни мавзӯро фаро гирифта, ба иҷрои вазифаҳои гузошташуда ва ноил гардидан ба мақсади асосии таҳқиқот равона гардидаанд.

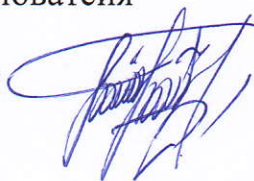
Хулосаҳои автореферат мазмуни бобҳоро ҷамъбаст мекунанд. Дар онҳо Қафқоз ҳамчун «фазои манфиатҳо», минтақаи дорои аҳаммияти геоиқтисодӣ ва амниятӣ ва муҳити ҳамзамони рақобату ҳамкорӣ муаррифӣ мешавад. Тавсияҳои амалӣ ба истифодаи натиҷаҳо дар таҳияи стратегияҳои сиёсати хориҷӣ, таъсиси маркази илмӣ-таҳлилӣ, истифодаи имкониятҳои созмонҳои бисёрҷониба ва рушди шарикии Тоҷикистон бо қудратҳо ва давлатҳои Қафқоз равона гардидаанд. Маводи таҳқиқот ҳамчунин барои тадриси фанҳои «Геополитика», «Муносибатҳои сиёсии байналмилалӣ», «Амнияти минтақавӣ» ва фанҳои марбут ба манфиатҳои миллии Тоҷикистон судманд мебошад.

Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳо бо истифодаи сарчашмаҳои расмӣ, осори илмӣ гуногун, маводи таҳлилӣ ва мувофиқати хулосаҳо бо масъалаҳои таҳқиқот таъмин шудааст. Автореферат моҳияти таҳқиқотро фаро гирифта, оид ба саҳми шахсӣ, тасвиби натиҷаҳо ва аҳаммияти назариявӣ амалӣ маълумоти кофӣ медиҳад.

Автореферат аз ҷиҳати мазмун муназзам буда, мубрамият, заминаҳои назариявӣю методологӣ, навгонӣ, нуктаҳои ҷимояшаванда ва аҳаммияти амалии диссертатсияро инъикос менамояд. Дар асоси маълумоти пешниҳодшуда метавон натиҷа гирифт, ки диссертатсияи Ҳамидзода Шохрух Бозор дар мавзӯи «Минтақаи Қафқоз дар низоми рақобатҳои геополитикии қудратҳои минтақавӣ ва байналмилалӣ» кори мустақили илмӣ дорои натиҷаҳои муайяни назариявӣ ва амалӣ мебошад. Он ба талаботи муқарраргардида ҷавоб дода, муаллиф барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.4. Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ сазовор мебошад.

Тақриздиханда:

номзади илмҳои сиёсӣ,
мутахассиси пешбари Шуъбаи инноватсия
ва психологияи таҳсилоти
Академияи таҳсилоти Тоҷикистон

Зулфонов Б. Б.

07 сентябри соли 2026

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, кӯчаи Адҳамов 11/2,
E-mail: ryziev81@mail.ru

Имзои Н. Зулфоновро тасдиқ мекунам.
Нозири кадрҳо ва коргузори
Академияи таҳсилоти Тоҷикистон

Саидова М.